

Torsdag med THORS

9.12.82

MASSIV -- får det uttalas som rim på passiv? Nej, tonvikten bör nog falla på slutstavelsen, SAOL har inte accepterat det numera ofta hörda sättet att betona första stavelsen, framgår det av prof. Thors' språktext som i dag ägnar iv-orden sin särskilda uppmärksamhet.

Dagens andra fråga gäller vissa termer inom den kommunala och statliga sektorn. Hur skall "toimistopäällikkö" och "toimistonhoitaja", "kansliapäällikkö" och "kanslianhoitaja" översättas?

De brukliga och rätta översättningarna är byråchef och byråföreståndare, kanslichef och kansliföreståndare, "Päällikkö" och chef motsvarar således varanda, och det bör vara så, ty "chef" är ett ord som mycket tydligt anger ledarskap.

Vad sedan byrå och kansli beträffar, så bör väl ett kansli rätteligen befatta sig med att sätta upp och expediera skrivelser. Termer som Statsrådets kansli visar det tydligt. En "byrå" har klart uppgifter gemensamma med ett "kontor", bägge har mycket med service för allmänheten att göra.

"Går det an att säga t.ex. Jag hamnade att läsa upp en skrivelse helt oförberedd?"

Nej. Konstruktioner av det slaget med hamna ("råka få göra något", "bli tvungen att göra något") är mycket tydligt översättningar av finska konstruktioner ("joutua tekemään", kanske oftast). De låter direkt osvenska och måste ersättas på lämpligt sätt, exempelvis med bli tvungen eller få, råka få.

Carl-Eric Thors

"Heter det massiv med betoning på slutstavelsen eller kan betoning på första stavelsen godkännas?"

Frågan har jag hört flera gånger, och det tyder på att den är aktuell. Det är troligt att en förändring håller på att ske med uttalet av orden på -iv. De har av gammalt haft betoning av slutstavelsen (de är lånord, och sådana har ofta betoning av ordslutet). Det är alltså den betoning vi alla har i ett ord som stativ som är den gamla.

Nu för tiden håller det som sagt på att ske en uttalsförskjutning som innebär att åtskilliga ord på -iv får betoning på första stavelsen. Allra först har det väl skett vid ord som är motsatser: aktiv och passiv har normalt betoning på första stavelsen. Ett annat motsatspar med förstaordsbetoning är negativ och positivt såsom adjektiv, alltså i betydelser som "nekande, ofördelaktig" och "fördelaktig, jakande, bestämd". Men: såsom substantiv har de fortfarande kvar uttal på sista stavelsen.

Numera går tendensen att betona första stavelsen allt längre. Passiv har ett rimmande ord: massiv. Också massiv hör man ofta med betoning på första stavelsen numera, men den har inte noterats i Svenska Akademiens ordlista (1973).

Ett annat vanligt ord som ofta uttalas med betoning på första stavelsen är produktiv, och samma betoning hörs allt oftare i orden subjektiv och objektiv, vilka ju också kan uppträda som motsatser.

Det inte minst intressanta i förloppet är, att det är aktuellt i Sverige likaväl som hos oss. Det är således inte förorsakat av finskan, utan har som här kommit fram av, så att säga inomspråkliga, på svenskan själv beroende orsaker, dels motsatsställningen hos vissa ord på -iv och dels det viktiga faktum att betoning på första stavelsen är regel vid inhemska svenska ord.